

Rob Riemen: »Plemstvo duha, zaboravljeni ideal«, TIM press, Zagreb, 2010.

OPOMENA INTELEKTUALCIMA

Na intelektualcima je da prihvate – ili ne prihvate, odgovornost za taj »nihilizam masovnoga društva, koji poput raka nagriza civilizaciju, vezivno tkivo ljudske zajednice«, upozorava Riemen u svojoj dostojanstvenoj knjizi – nastojanju da obrani velike humanističke ideje, temelj europske kulture, do kojih bi nam uistinu trebalo biti stalo

Rob Riemen (1962.), esejist je i kulturalni filozof koji živi i djeluje u Nizozemskoj, gdje je, 1994. godine, skupa sa suprugom Kristen Walgreen osnovao »Nexus Institut«, danas jedan od vodećih međunarodnih centara za »živu riječ«, intelektualnu refleksiju nadahnutu zapadnom kulturom i njenim filozofskim, socijalnim i umjetničkim kontekstom i naslijeđem. Također je pokrenuo i časopis istoga naziva – »Nexus«, koji djeluje kao platforma za socijalno relevantnu diskusiju koja se tiče bazičnih i stoga uvijek nezaobilaznih religijskih i filozofskih pitanja.

Minuciozna po svojoj promišljenosti i analitičkoj ujednačenosti i temeljenosti, kao i elegantna po stilskoj izvedenosti i potkrijepljenosti erudicijom, esejistička knjiga »Plemstvo duha, zaboravljeni ideal«, za sada je prvo ukoričeno djelo ovoga, inače vrlo plodnoga esejista i predavača, koji svoje radove objavljuje u literarnim i filozofskim časopisima diljem svijeta, a također gostuje i kao predavač na uglednim humanističkim sveučilištima i institutima. Knjiga je već prevedena, ili su u tijeku prijevodi i izdanja, na oko dvadesetak jezika, a njen su značaj i važnost uočili mnogi »visoki« duhovi našega doba, kao što je to recimo Jacques Attali, ili Mario Vargas Llosa.

Radi se, bez daljnjega, o iznimnom tekstu, koji ponovno otvara pitanja koja se danas čine osobito važnima aktualizirati i učiniti neprestano prisutnima, a koja se tiču čovjekova vječita traganja za istinom i dobrom, za onime što su Grci zvali »ispravnim životom«. Takav bi život, čovjeku koji se za njega odluči, ili još bolje, za čovjeka koji se za istinoljubivog i pravdoljubivog želi »izdavati«, treba omogućiti slobodu – slobodu promišljanja i življenja, mogućnosti da svoju misao, ukoliko vjeruje u njenu ispravnost, ako je to potrebno - a najčešće jest, suprotstavi većini, da na putu borbe za »zdrav razum«, kao najveći dar kojega ima, uspostavlja prijeko potrebne norme i vrijednosti, izgrađuje put ljudskosti i dobra, put istinske demokracije, kulture i civiliziranosti, izgradnje društva i suodnosa bez nasilja...

Zavodljive »istine«

Zahtjevna je to zadaća, pokazuje bogato potkrijepljen povijesnim činjenicama, događajima i citatima iz filozofskih i danas klasičnih umjetničkih radova Riemanov tekst, koja svoju uspješnost može sanjati samo ukoliko se mišljenje podudara s djelovanjem, ako čin potkrepljuje, ozbiljuje ideju. Samo na taj način, kako je davno, svojim djelovanjem i življenjem ustvrdio Sokrat, moguće je svijet ideja – ideja dobra, ljepote, pravednosti, moralnosti... – učiniti stvarnim. U protivnom, slijedi odlazak u laž, u licemjerje, nepravdu i pasivnost unutar kojih nema sretnoga, cjelovita života – ljudski duh, ono najvrjednije, zbog čega se on uspijeva, odgojem i znanjem uzdignuti od svoje animalne prirode do, ponekad, zadivljujućih visina, ugiba, ponesen željom za moći, čašću, društvenim ugledom, bogatstvom skrenut na put neistine, put na kojemu se opada i pada, jer sve počinje živjeti u odnosu na svoju svrhu, na dobitak kojemu se teži, na, u konačnici, prostu »uporabnu vrijednost«. To je put na kojemu etika i estetika nestaju iz vidokruga, gdje se slobodan duh predaje – i prodaje politiziranosti, buci medija, prolaznim modama, koje se uvijek, baš kao i političke istine, javljaju u vidu zavodljivih, »apsolutnih, konačnih istina«, koje se na koncu najčešće kristaliziraju kao razni vidovi fundamentalizma i totalitarizama.

Rieman nas podsjeća i upozorava da je krhko i lažno znanje onih koji nastupaju kao da znaju. Istinu nitko ne može posjedovati, jer ona nije stvarnost, već ideal kojemu bi svaki čovjek trebao težiti. Stoga je istinski put uistinu slobodnog, promišljajućeg duha, put traganja, sumnje, vječitog, svakodnevnog preispitivanja postojećih i iznađenih istina, njihova stavljanja u suodnos s uvijek drugačijim životnim situacijama. I stoga je važno, ističe ovaj autor pozivajući se na jedan esej Thomasa Manna, upravo zato da bi čovjek ostao vjeran svojim idealima, da on ostane otvoren za svakodnevne promjene oblika, a te su promjene oblika ništa drugo do li ono što zovemo »kultura«. Zato uništiti kulturu znači uništiti istinu, a uništiti istinu znači čovjeku oduzeti njegovo dostojanstvo.

Kultura bez obrane

Ovdje se Riemann poziva i na Mannov, i vlastiti uzor, Goethea, koji kaže: »Svi zakoni i etičke norme mogu se svesti na jedno, a to je istina.« Istina nas oslobađa zato jer nam je nadređena, pojašnjava Riemann, jer je možemo spoznati samo našom savješću, no ne i posjedovati.

»Materijalna težina čini skupocjenim zlato, a moralna čovjeka«, citira autor španjolskog mislioca, filozofa i teologa, Baltasara Graciána iz njegovog remek-djela »Izvor mudrosti ili Pravila za život« (1646.) Upravo zbog toga, jer se radi o bezvremenim i univerzalnim vrijednostima, sve su duhovne vrijednosti i sva je kultura bez obrane, ističe Rob Rieman, jer su bez interesa i bez funkcije. Ukoliko ih doživljavamo otvoreno i bez predrasuda, te će nam vrijednosti početi govoriti same, svojim »kontemplativnim temeljima i vječnim misterijem.« U tome je razlika uljuđenog čovjeka od utilitarista, materijalista ili ideologa, koji sve svode na pitanje »koja je tu korist za mene, što ja imam od toga?«

Knjiga Roba Riemena s pravom nosi naslov »Plemstvo duha«, jer ga upravo ona svojim idejama i razinom prezentacije ponovno, na impozantan način uspostavlja. Ona je poseban podsjetnik – opomena za intelektualce, i sve one kojima društvo te aristokratske odrednice imponira, jer je način da se posjeduje ta vrst plemstva jedino u neprestanom podsjećanju na božansko porijeklo života i njegovo poštivanje, kao i neprestano traganje za skladnim suživotom sa svim ljudima koji nas okružuju.

Relativizacija i nihilizam, pokazuje autor, doveli su mnoge intelektualne duhove do korumpiranosti, do »izdaje«, do politiziranosti koja vidi samo društvene interese, do moralnog pada i pozicije bespomoćnosti pred nepravdama i nasiljem. To je dakako rezultiralo i padom kulture, jer ukoliko nestaju univerzalne i bezvremenske vrijednosti, ako se usavršavanje u raspoznavanju onoga što je istinito a što nije, što je dobro a što zlo zaustavlja, tada čovjek više ne poznaje smisao, umjetnost postaje zabava, važnost dobiva onaj tko je slavan. Na intelektualcima je da prihvate – ili ne prihvate, odgovornost za taj »nihilizam masovnoga društva, koji poput raka nagriza civilizaciju, vezivno tkivo ljudske zajednice«, upozorava Rieman u svojoj dostojanstvenoj knjizi – nastojanju da obrani velike humanističke ideje, temelj europske kulture, do kojih bi nam uistinu trebalo biti stalo. Knjigu je prevela Snježana Cimić.

Tatjana GROMAČA VADANJEL